

Investigating the feasibility of using Intellectual Virtues in Physicians in Dealing with Emerging Diseases (Case Study Covid – 19)

Sadegh Mirahmadi¹

Abstract

One of the most important tasks of community educational and medical centers is to train physicians who are aware of the correct methods of dealing with emerging diseases. By this way if an emerging disease spreads in the community, they can deal with it properly. The purpose of this article is to investigate the feasibility of using Intellectual virtues in physicians in dealing with emerging diseases such as Covid-19. The epistemology of virtue is one of the new approaches in contemporary philosophy which, by focusing on rational virtues and emphasizing their role in acquiring knowledge, provides a valuable set of tools for physicians to find the right way to deal with emerging diseases and use them when necessary. In this research, information has been purposefully collected in a library-documentary manner and has been analyzed and. The results of this study indicate that intellectual virtues such as curiosity, open-mindedness, intellectual courage, intellectual generosity, attentiveness, intellectual independence, intellectual humility, etc. can help physicians to deal more properly with the Covid-19 virus and emerging diseases that may spread in the future. By this way, the medical community and people suffer less from these diseases.

Keywords: Intellectual Virtue, Emerging Disease, Virtue Epistemology, Physicians, Covid- 19.

1. Assistant Professor ,Department of Islamic Education ,Shahrekord University ,mirahmadi@lit.sku.ac.ir.

بررسی امکان سنجی کاربرد فضایل عقلانی در پزشکان در زمان مواجهه با بیماری های نوپدید (مطالعه موردی کووید-۱۹)

صادق میراحمدی^۱

تاریخ پذیرش: ۳۰ مهر ۱۴۰۰

تاریخ دریافت: ۹ تیر ۱۴۰۰

چکیده

یکی از مهم ترین وظایف مراکز آموزشی درمانی جامعه، تربیت پزشکیانی است که روش های صحیح مقابله با بیماری های نوپدید را داشته باشند که اگر زمانی در جامعه بیماری نوپدیدی گسترش پیدا کرد، به درستی با آن مقابله کنند. هدف این مقاله، بررسی امکان سنجی کاربرد فضایل عقلانی در پزشکان در رویارویی با بیماری های نوپدید از قبیل کووید-۱۹ است. معرفت شناسی فضیلت از رویکردهای نوین در فلسفه معاصر است که با توجه و تمرکز بر فضایل عقلانی و تاکید بر نقش آنها در کسب و انتقال دانش، مجموعه ارزشمندی از ابزارها را در اختیار پزشکان فراهم می آورد تا روش درست مواجه شدن با بیماری های نوپدید را آموزش ببینند و در مواقع لزوم به کار ببرند. در این پژوهش اطلاعات به صورت هدفمند به شیوه کتابخانه ای- اسنادی گردآوری شده و مورد تحلیل و ارزیابی قرار گرفته است. نتایج این پژوهش دلالت بر این دارد که فضایل عقلانی همچون کنجاوی، گشوده ذهنی، شجاعت عقلانی، بخشش عقلانی، نکته بینی، استقلال عقلانی، فروتنی عقلانی و... می توانند به پزشکان کمک کنند تا رویارویی صحیح تری با ویروس کووید-۱۹ و بیماری های نوپدیدی که ممکن است در آینده شیوع پیدا کنند، داشته باشند و در نتیجه جامعه پزشکی و مردم آسیب کمتری از این بیماری ها ببینند.

کلید واژگان: فضیلت عقلانی، بیماری نو پدید، معرفت شناسی فضیلت، پزشکان، کووید-۱۹.

مقدمه و بیان مسئله

امروزه ما در عصری زندگی می کنیم که ویروس کووید - (covid 2019 19) زندگی تمام مردمان کره زمین را تحت تأثیر خود قرار داده است. کووید -۱۹ یک بیماری نوپدید با علائمی همچون تب،

۱. استادیار گروه معارف اسلامی، دانشگاه شهرکرد، شهرکرد، ایران.

mirahmadi@sku.ac.ir

سرفه و تنگی نفس، خستگی، گلو درد، اسهال، از دست دادن حس بویایی و چشایی با سرعت انتقال بسیار بالا است. این بیماری که نخستین بار در دسامبر ۲۰۱۹ در شهر ووهان چین مشاهده شد پس از گذشت زمان اندکی تمام کره زمین را در بر گرفت و عدم رویاروی صحیح با این ویروس به دلیل ناشناخته بودن آن خسارات مادی و معنوی بسیاری در سرتاسر نقاط کره زمین از خود بر جای گذاشت. این ویروس از سال ۲۰۱۹ تا زمان نگارش این مقاله (۲۰۲۱) جهش های بسیاری پیدا کرده که برخی از آنها همچون آلفا، دلتا، لامبدا و اومیکرون از قدرت سرایت بیشتری برخوردار هستند و آسیب های بیشتری نیز به بیمار وارد می کنند. در سال های ۲۰۲۰ و ۲۰۲۱ جامعه پزشکی بیشترین تلاش خود را برای جلوگیری از شیوع و کنترل این بیماری گذاشته به گونه ای که مهم ترین موضوع و مساله در اکثر نقاط کره زمین ویروس کووید-۱۹ و چگونگی رویارویی صحیح با این ویروس و پیامدهای آن است. معرفت‌شناسی فضیلت رویکرد نوینی در فلسفه تحلیلی معاصر است که بر نقش فضایل عقلانی در حیات عقلانی ما تکیه و تأکید می کند و دارای استلزامات و مقتضیاتی است که می تواند در بحث های آموزشی پزشکی مورداستفاده قرار گیرد و به پزشکان کمک کند در درمان و تشخیص بیماری ها موفق تر عمل کنند. فیلسوفان و متخصصان تعلیم و تربیت از دیرباز بر این باور هستند که آموزش های رسمی نقش مهمی در پرورش و شکوفا ساختن فضایل عقلانی همچون کنجکاوی، گشودگی ذهنی، شجاعت عقلانی، فروتنی عقلانی، حکمت عملی، بخشش معرفتی و ... دارند. سابقه طرح فضایل عقلانی به ارسطو برمی گردد (ارسطو، ۱۳۸۱، ۸۶). وی بر این باور است که در عوض انتقال معلومات به فرزندان خود، بیاییم روش درست اندیشیدن را به آنها یاد دهیم. اگر کسی روش درست اندیشیدن را بلد باشد، خودش کم کم به همهای معلومات مورد نیازش نیز دست پیدا می کند (ملکیان، ۱۳۹۰، ۱۰). طبیعتاً کسانی که روش درست اندیشیدن را بلد نیستند زمانی که با یک مشکل یا مسئله جدیدی برخورد می کنند توانایی پاسخ صحیح دادن به آن را ندارند و احتمال صدمه دیدن آنها نیز بسیار است. ارسطو یکسری فضایل عقلانی را مطرح کرد و بر این باور بود برای آن که فرزندانمان روش درست اندیشیدن را یاد بگیرند لازم است این فضایل را به آنها آموزش داد.

فیلسوفان بعد از ارسطو توجه چندانی به فضایل عقلانی نداشته اند و این دیدگاه مورد استقبال قرار نگرفته است. تا اینکه در دهه های اخیر ارنست سوسا (Sosa, 1991) و لیندا زاگزیسکی (zagzebski, 1996) دوباره بحث درباره فضایل عقلانی را مطرح کرده اند و یک رویکرد نوینی را در معرفت‌شناسی معاصر با عنوان معرفت‌شناسی فضیلت پایه گذاری کرده اند. کاربرد معرفت‌شناسی فضیلت در حوزه های دیگر معرفتی از قبیل سیاست، محیط‌زیست، تجارت و ... در آغاز کار است.

یکی از حوزه هایی که فضایل عقلانی بسیار کم به کار رفته و در آغاز راه است، قلمرو پزشکی و در مواجهه با بیماری های نو پدید است. از آنجا که در زمینه نقش فضایل عقلانی پزشکان در رویارویی با بیماری های نو پدید به صورت عام و کووید-۱۹ به صورت خاص هیچ گونه تحقیق و بررسی صورت نگرفته، پژوهش در رابطه با این موضوع می تواند ضمن آشکار نمودن زوایای این مبحث، کمک زیادی

به کاهش آسیب ها در رویارویی با بیماری های نوپدید باشد. همچنین با توجه به اهمیت مطالعات بین‌رشته‌ای و اهمیت معرفت‌شناسی و تعلیم و تربیت و پزشکی، موضوع مورد بحث در این مقاله می‌تواند در نزدیک کردن این حوزه ها به یکدیگر موثر باشد. همچنین نتایج این تحقیق می‌تواند در معرفت‌شناسی فضیلت، فلسفه تربیت و مباحث آموزشی و اخلاق پزشکی کاربرد مفیدی داشته باشد. در این پژوهش اطلاعات به روش کتابخانه‌ای جمع‌آوری شده است. از آنجا که معرفت‌شناسی فضیلت یک رویکرد نوین در فلسفه تحلیلی معاصر است و هنوز ادبیات موضوع در حال تکامل و شکل‌گیری است به متون نویسندگان اصلی مراجعه کرده و پس از استخراج متون معتبر و استخراج فضایل عقلانی اصلی با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی به بررسی نقش فضایل عقلانی پزشکان در رویارویی با بیماری های نوپدید پرداخته ایم. در ابتدا تبیینی از کووید-۱۹ و چستی فضیلت عقلانی ارائه شد سپس مهم‌ترین فضایل عقلانی و نقش آنها در رویارویی با کووید-۱۹ مورد بحث و تحلیل قرار گرفت.

معرفت‌شناسی فضیلت از رویکردهای نوین در فلسفه معاصر است که با توجه و تمرکز بر فضایل عقلانی و تاکید بر نقش آنها در کسب و انتقال دانش، مجموعه ارزشمندی از ابزارها را در اختیار پزشکان فراهم می‌آورد تا روش درست مواجه شدن با بیماری های نوپدید را آموزش ببینند و در مواقع لزوم به کار گیرند.

ویروس کووید-۱۹

ظهور سندرم حاد شدید در چین در پایان سال ۲۰۱۹ باعث شیوع جهانی بزرگ و یک مسأله مهم در زمینه بهداشت عمومی شده است. در ۱۱ فوریه ۲۰۲۰ سازمان بهداشت جهانی نام رسمی این بیماری را کووید-۱۹ اعلام کرد. از ۱۱ فوریه ۲۰۲۰ داده‌های سازمان بهداشت جهانی نشان داده است که بیش از ۴۳۰۰۰ مورد تایید شده در ۲۸ کشور/منطقه شناسایی شده است که بیش از ۹۹ درصد موارد در چین کشف شده اند. در ۳۰ ژانویه سال ۲۰۲۰، سازمان بهداشت جهانی شیوع کووید ۱۹ را به عنوان ششمین عامل وضعیت اضطراری پس از H1N1 (۲۰۱۹)، فلج اطفال (۲۰۱۴)، آبولا در غرب آفریقا (۲۰۱۴)، زیکا (۲۰۱۶)، آبولا در جمهوری دموکراتیک کنگو (۲۰۱۹) در جهان اعلام کرد که تهدیدی برای تمام کشورها به شمار می‌رود (Lai and et al: 2020).

این ویروس با انتقال انسان به انسان، از طریق قطرات یا تماس مستقیم پخش می‌شود. در بین مبتلایان، تب و پس از آن سرفه شایعترین علامت است. درگیری دوطرفه ریه رایج‌ترین توموگرافی کامپیوتری از قفسه سینه بود. در حال حاضر کنترل عفونت برای جلوگیری از شیوع آن، مداخله اصلی مورد استفاده است. با این وجود، مقامات بهداشت جهانی باید نظارت دقیقی بر اوضاع داشته باشند

زیرا هر چه بیشتر در مورد این ویروس جدید و شیوع آن بدانیم، بهتر می‌توانیم پاسخ دهیم. با استناد به شواهد شیوع سریع عفونتها و احتمال انتقال توسط حامله‌های بدون علامت، کووید-۱۹ به صورت گسترده‌ای در بین انسان‌ها گسترش پیدا می‌کند و پتانسیل بالایی از همه‌گیری را نشان می‌دهد. علاوه بر راندمان بالای انتقال کووید-۱۹، گسترش و راحتی سفرهای جهانی می‌تواند باعث گسترش بیشتر آن در سراسر جهان شود. این امر منجر به اعمال محدودیتهای قبل‌توجهی در برنامه‌های مهم سیاسی و استراتژیک در سطح جهان شده است.

بر اساسی پژوهشی که توسط پزشکان و دانشمندان در شهر شنزن در نزدیکی هنگ کنگ انجام شده است، اولین شواهد برای انتقال کووید-۱۹ از انسان به انسان کشف شده است. چندین ویژگی بالینی مهم کووید-۱۹ نیز در این پژوهش ثبت شده است. ۱. میزان حمله ۸۳ درصدی در خانواده به صورت نگران‌کننده‌ای بالا است و این نشان‌دهنده قابلیت انتقال زیاد کووید-۱۹ است. ۲. علائم بالینی کووید-۱۹ از خفیف تا متوسط، با علائم سیستماتیک و ناهنجاری‌های رادیولوژیک شدیدتر در بیماران مسن دیده می‌شود. بر اساس این تحقیق روی هم رفته کووید-۱۹ از سارس شدیدتر نیست. اقدامات کنترلی بی‌سابقه از جمله تعلیق حمل و نقل شهری در جلوگیری از گسترش بیشتر کووید-۱۹ به سایر نواحی موفقیت‌آمیز بوده است. اگر انتقال تضعیف شود شیوع در نهایت ممکن است به پایان برسد. در مقابل اگر انتقال موثر وجود داشته باشد شانس شیوع افزایش می‌یابد و نتیجه آن جهانی شدن و همه‌گیری کووید-۱۹ است. اگر کووید-۱۹ از طریق قرنطینه و اقدامات دیگر از بین نرود، باز هم می‌توان امیدوار بود که از طریق واکسناسیون از بین برود (Yun and et al: 2020).

از آنجا که علائم این بیماری گاهی تا دو هفته نهفته است و سرعت انتقال آن نیز بسیار بالا است و هنوز واکسنی برای درمان آن ساخته نشده، نگرانی‌های بسیاری در سطح جهانی درباره این ویروس وجود دارد. هم‌اکنون برخی از افراد به عنوان گروه‌های آسیب‌پذیر با افزایش خطر ابتلا به عفونت معرفی می‌شوند. از جمله افراد سالخورده، بیماران مبتلا به نقص ایمنی یا نارسایی کبد و کلیه و همچنین کارمندان و پزشکان مراقبت‌های بهداشتی که از بیماران مبتلا به کووید-۱۹ مراقبت می‌کنند و افرادی که از نزدیک با این بیماران در تماس هستند طبقه بندی می‌شوند (rezabakhsih and et al: 2020).

مسئله مهمی که اکنون مطرح است اینکه جامعه پزشکی و پزشکان ما چگونه می‌توانند با بیماری‌های نوپدید به صورت کلی و بیماری کووید-۱۹ به طور خاص رویارویی صحیح‌تری داشته باشند. چرا که بسیاری از مسائل و مشکلاتی که در ارتباط با بیماری‌های نوپدید به وجود می‌آید ناشی از عدم رویارویی صحیح مردم، مسئولان و دولت‌ها است. پزشکان که در صف مقدم مبارزه با بیماری‌ها قرار دارند نیز از این امر استثنا نیستند. نگارنده بر این باور است با آموزش و پرورش فضایل عقلانی در پزشکان و توجه آنان به این فضایل تا حد زیادی می‌توان از این مشکلات کم کرد و مواجهه صحیح‌تری با بیماری‌های نوپدید داشت.

چیستی فضیلت عقلانی

خاستگاه اصلی نظریه فضیلت به ۲۰۰۰ سال قبل در یونان باستان برمی‌گردد و حدود ۱۸۰۰ سال نظریه غالب در زمینه اخلاق بود. به طور کلی اخلاق فضیلت بر ویژگی‌های منشی فاعل تمرکز می‌کند. در اخلاق فضیلت به انسان‌های فضیلت مند و ویژگی‌ها و امیال و انگیزه‌های درونی که باعث می‌شود شخص فضیلت مند معرفی شود، توجه می‌شود (Slote, 2001: 4). پرسش اصلی در نظریه اخلاق فضیلت عبارت است از اینکه یک شخص چگونه باید باشد نه اینکه چگونه باید عمل کند. بر اساس این نظریه، عمل درست و نادرست بر اساس فضیلت و رذایل اخلاقی تعریف می‌شوند. به‌عنوان مثال، روزولین هرست هاوس می‌گوید: «عملی صحیح است که آن را یک عامل فضیلت مند بر اساس ویژگی‌های منشی انجام دهد» (۱۹۹۹:۲۸). البته این سخن به معنای بی‌اهمیتی اعمال در نظریه فضیلت نیست؛ بلکه اعمال در درجه دوم دارای اهمیت هستند. عمل درست عملی است که از انسان فضیلت مند صادر شده باشد. به عبارت دیگر بر اساس اخلاق فضیلت، احساسات و انگیزه‌ها دارای نقش اصلی هستند و اعمال نقش فرعی دارند (Napier, 2008: 1).

معرفت‌شناسی فضیلت با دو پرسش مهم سروکار دارد: الف) معرفت چیست؟ و مهم‌تر اینکه ب) چگونه می‌توان آن را به دست آورد؟ ارتباط مهمی بین این دو پرسش وجود دارد به‌گونه‌ای که وقتی پرسش دوم مطرح می‌شود یعنی ما از پیش فرض می‌گیریم که معرفت به نحوی تحت کنترل شخص است، یا اینکه شخص می‌تواند با انجام دادن کارهای خاصی آن را به دست آورد. بنابراین، اگر پاسخ به پرسش «معرفت چیست؟» به فعالیت‌های عامل شناختی اشاره می‌کند، پرسش بعدی که باید مطرح کرد، دقیقاً پرسش ب است (Ibid). معرفت‌شناسی فضیلت یکی از رویکردهای جدید در فلسفه تحلیلی قرن بیستم است که برخلاف جریان رایج که بر توجیه باورهای فردی تأکید می‌کند به حالت‌های کلی فاعل شناسا و صاحبان باوری که دارای فضایل عقلانی هستند، تأکید می‌کند. توجه اصلی آنها در بررسی‌های معرفت‌شناسانه خودشان، عامل‌ها و اجتماع‌های معرفتی و قوا، منش‌ها و عادت‌هایی است که عقل آنها را می‌سازد (Turri & Sosa, p 1-2). آن منش‌هایی که باعث معرفت خوب می‌شود همان اموری هستند که ارسطو آنها را فضایل عقلانی نامید و امروزه با عنوان فضایل شناختی یا معرفتی شناخته می‌شوند. نظریه‌های معرفت‌شناسی که بر فضایل عقلانی تأکید می‌کنند معرفت‌شناسی فضیلت نام دارند. در واقع معرفت‌شناسی فضیلت به بررسی و تحلیل ویژگی‌های منشی صاحبان باور می‌پردازد. در معرفت‌شناسی فضیلت، ارزیابی باور، توجیه و معرفت بر اساس فضایل عقلانی صورت می‌گیرد (Wright, 2009, p 93).

به‌صورت متعارف معرفت‌شناسان فضیلت را به دودسته اعتماد گرا و مسئولیت گرا تقسیم می‌کنند. عاملی که باعث می‌شود معرفت‌شناسان فضیلت به دو دسته تقسیم شوند و از یکدیگر متمایز شوند به چگونگی تعریف و توصیف آنها از فضایل عقلانی برمی‌گردد. معرفت‌شناسان فضیلت اعتماد گرا

فضایل عقلانی را به گونه‌ای تعریف می‌کنند که دربرگیرنده قوای ذهنی همچون ادراک، درون‌نگری و حافظه می‌شود (Goldman, 2001, pp157-158) (Greco, 2002, 287) و بر این باور هستند که قوای ذهنی همان فضایل عقلانی هستند (Sosa, 1991, 189). در مقابل معرفت‌شناسان فضیلت‌مسئولیت‌گرا فضایل عقلانی را به گونه‌ای تعریف می‌کنند که شامل ویژگی‌های منشی افراد همچون آگاهی و دید باز می‌شود (Code, 1987, pp 50-51) (Zagzebski, 1996, 137). مهم‌ترین مسئله‌ای که در معرفت‌شناسی فضیلت مطرح می‌شود و باعث تمایز آنها به دو دسته می‌شود عبارت است از اینکه آیا فضایل عقلانی همان قوای هستند یا ویژگی‌های منشی صاحبان باور؟ اعتماد‌گراها بر این باور هستند که فضایل عقلانی همان قوای ذهنی هستند در مقابل مسئولیت‌گراها معتقدند که فضایل عقلانی همان ویژگی‌های منشی هستند و اکتسابی‌اند. از آنجا که قوای ذهنی اکتسابی نیستند در این مقاله ما به بررسی آنها نمی‌پردازیم بلکه تنها به شرح مهم‌ترین فضایل عقلانی که اکتسابی هستند و لازم است پزشکان در رویارویی با بیماری‌های نوپدید آنها را در نظر داشته باشند، می‌پردازیم.

کنجکاوی

کنجکاوی از مهم‌ترین فضایل عقلانی است که از دیرباز در تاریخ اندیشه مورد توجه فیلسوفان قرار گرفته و امروزه نیز در روانشناسی بر این باورند که کنجکاوی انگیزه ذاتی کشف، یادگیری و خلاقیت است. کنجکاوی، نیاز و اشتیاق به صرف کسب آگاهی و دانش است. کنجکاوی، تمایل به شناخت چیزها و موضوعات است حتی اگر این شناخت به صورت بالفعل و سریع مورد استفاده فرد قرار نگیرد و انسان نداند با این آگاهی چه کاری می‌تواند انجام دهد (قاضی مرادی، ۱۳۹۸، ص ۱۶۶). تصور این‌که دستاوردهای عقلانی ما بدون کنجکاوی چه می‌توانست باشد نیز بسیار دشوار است. در رابطه با مواجهه صحیح با بیماری‌های نوپدید، کنجکای کمک بسیار مهمی می‌تواند انجام دهد. البته کنجکاوی در مورد مردم، مسئولان، سیاستمداران و پزشکان به صورت متفاوتی مطرح است. برای نشان دادن اهمیت کنجکاوی پزشکان در رویارویی صحیح با بیماری‌های نوپدید، نقش این فضیلت را در ارتباط با ویروس کووید-۱۹ مورد بررسی قرار می‌دهیم. اولین مساله‌ای که ذهن پزشکان را در این زمینه درگیر کرد عبارت است از اینکه این ویروس (کووید-۱۹) چگونه بوجود آمد؟ آیا این ویروس آزمایشگاهی است یا از طریق حیوان به انسان سرایت پیدا کرده است؟ اگر این ویروس آزمایشگاهی است آیا عمدی گسترش پیدا کرده یا سهوی؟ اگر عمداً گسترش پیدا کرده، کدام کشور یا کشورها این کار را انجام داده‌اند؟ و هدفشان از این کار چیست؟ پرسش دیگر اینکه چگونه می‌توان با این ویروس مقابله کرد؟ آیا دارو و یا واکسنی برای مقابله با این ویروس وجود دارد؟ اگر نیست چگونه باید آن را تهیه کرد؟ راه انتقال این ویروس چیست؟ چگونه می‌توان جلوی گسترش آن را گرفت؟ آیا این امکان وجود دارد کسانی که یک بار به این ویروس مبتلا شده‌اند بار دیگر ویروس به آنها سرایت کند یا بدن آنها در مقابل این ویروس مقاوم است؟ آیا افرادی هستند که به لحاظ سنی

بیشتر یا کمتر در معرض این ویروس باشند؟ آیا جنسیت در ارتباط با گسترش این ویروس دخالت دارد؟ آیا ماسک و دستکش حقیقتاً جلوی انتشار این ویروس را می‌گیرد یا از ابتلای به این ویروس جلوگیری می‌کند؟ و ...

مسئله اصلی درباره فضیلت عقلانی کنجکاوی، بحث در مورد چگونگی کنجکاوی با پرسیدن سؤال است و اینکه رضایت از کنجکاوی با پاسخ دادن به یک سؤال ارتباط دارد؛ بنابراین کسی که از فضیلت عقلانی کنجکاوی برخوردار است فردی است که سعی می‌کند سؤالات خوبی در ارتباط با مسئله‌ای که برای وی پیش آمده، مطرح کند. وقتی که ما کنجکاو هستیم، بسیار سؤال می‌پرسیم و دوست داریم پاسخ سؤال خود را نیز بدانیم و از ندانستن رنج می‌بریم. (Ihan, 2112, 40-43). به همین دلیل است که کنجکاوی نقش ارزشمندی در رویارویی صحیح با بیماری نوپدید ایفا می‌کند و لازم است توجه پزشکان را به این فضیلت معطوف کرده و آن را در پزشکان پرورش دهیم.

گشودگی ذهنی

گشوده ذهن بودن از مهم‌ترین فضایل عقلانی است که توسط انسان‌ها به وجود آمده است. مسئله مهم این است که فضیلت گشودگی ذهنی چیست؟ و چگونه می‌توان آن را پزشکان پرورش داد؟ برای آنکه تصور صحیحی از فضیلت عقلانی گشوده ذهنی ترسیم کنیم لازم است توجه کنیم که گاهی مواقع اتفاق می‌افتد که افراد مشغول بحث و گفتگو درباره مسائل سیاسی، اقتصادی، اعتقادی و... با دیگر اعضای خانواده خود هستند. بارها اتفاق می‌افتد که یکی (الف) نظر خودش را چندین بار تکرار می‌کند و از شنیدن دیدگاه دیگر اعضای خانواده (ب) خودداری می‌کند و شخص (ب) اظهار می‌کند که واقعیت چیز دیگری است و از پذیرش دیدگاه شخص (الف) خودداری می‌کند و معتقد است که شخص (الف) اصلاً دیدگاه وی را نمی‌بیند. این نوع استدلال با تفاوت‌هایی کم و بیش هر روز در خانه، محل کار، مناظرات سیاسی، روزنامه‌ها، اجلاس‌ها و اینترنت اتفاق می‌افتد. درواقع این استدلال‌ها نمایانگر دو نگرش متفاوت است: یکی گشوده ذهن بودن و دیگری ذهن بسته ای داشتن (lambe, 2014, 14).

پزشکی که گشوده ذهن است آماده است دیدگاه پزشکان دیگر درباره منشأ بیماری، عوامل سرایت و راهای درمان آن را نیز بشنود. در مقابل پزشکی که دارای ذهن بسته ای است سعی می‌کند استدلال و دیدگاه‌های دیگران را نادیده بگیرد و به اثبات ادعای خود بپردازد. در جای که با یک ویروس ناشناخته ای همچون کووید ۱۹ روبه رو هستیم طبیعی است که دیدگاه‌های گوناگونی درباره منشأ، راهای سرایت و درمان آن وجود داشته باشد. پزشکی که از فضیلت عقلانی گشوده ذهنی برخوردار است سعی می‌کند باورهای خود را به صورت موقت کنار بگذارد یا از آن فراتر رود تا بتواند دلایل ادعاهای مخالفان خود را نیز بشنود. وی تابع دلیل است. بنابراین پزشک گشوده ذهن، کسی است که درحالی که دغدغه رسیدن به صدق را دارد همواره اندیشه‌های بدیل را به صورت دقیق و مناسب مورد

ارزیابی قرار می‌دهد و همواره آماده پذیرش اندیشه‌های جدید صحیح است و گزینه‌های که احتمال صدق آنها می‌رود را نادیده نمی‌گیرد. گشوده ذهن بودن لزوماً باورهای پزشک را تغییر نمی‌دهد بلکه منظر وی را گسترده‌تر می‌کند.

شجاعت عقلانی

شجاعت عقلانی عبارت است از مواجهه و برخورد منصفانه با ایده‌ها، باورها یا دیدگاه‌های که فرد نسبت به آن‌ها احساسات منفی شدیدی دارد و پیش از این به صورت دقیق به آنها توجه نداشته است (الدر و پل، ۱۳۹۸، ص ۸۳). کاربرد این فضیلت بیشتر در زمانی است که ایده‌های خطرناک یا پوچ از نظر جامعه، به لحاظ منطقی قابل قبول به نظر بیایند (الدر و پل، ۱۳۹۹، ص ۳۵). ویژگی متضاد شجاعت عقلانی، بزدلی عقلانی است که به معنایی ترس از ایده‌هایی است که با ایده‌های ما هماهنگی ندارد. کسی که از شجاعت عقلانی بهره‌ای نداشته باشد از بررسی ایده‌ها و باورهای خطرناک می‌ترسد. احساس می‌کند برخی از ایده‌ها که قویاً با هویت فردی وی تناقض دارد وی را تهدید می‌کند، زیرا بر این باور است که حمله به ایده‌ها در حقیقت حمله به هویت وی است (همان، ص ۳۵).

برای آن که فهم دقیقی از شجاعت عقلانی داشته باشیم بهتر است آن را با شجاعت اخلاقی مقایسه کنیم. یک راه طبیعی توجه به هدف نهایی است که به وسیله هر دو نوع شجاعت صورت می‌پذیرد. اگر هدف شخص شجاع در نهایت یک غایت اخلاقی باشد به عنوان مثال اگر او انگیزه داشته باشد یک کاری را شجاعانه انجام دهد، به عنوان مثال نگرانی ذاتی برای عدالت اجتماعی داشته باشد در این صورت وی دارای شجاعت اخلاقی است، در حالی که اگر هدف شجاعت خود را یک غایت عقلانی قرار دهد یعنی به دنبال به دست آوردن معرفت و دانش باشد در این صورت وی دارای شجاعت عقلانی است. اما به نظر می‌رسد شخص می‌تواند به طور کلی دارای فضیلت شجاعت عقلانی باشد در حالی که هدفش دستیابی به معرفت و دانش و امور مرتبط با آن نباشد. به عنوان مثال یک روزنامه نگاری را تصور کنید که علی‌رغم آن که تهدیدهای جدی برای سلامتی وی وجود دارد، همچنان به تحقیق خود درباره پرونده خطرناک حقوق بشری یک رژیم دیکتاتور ادامه می‌دهد. انگیزه نهایی این روزنامه نگار گرفتن جایزه و به دست آوردن جایگاه حرفه‌ای و دیگر مزایای حاصل از آن است. بنابراین در حالی که روزنامه نگار دغدغه کشف حقیقت و گزارش آن را دارد، اما هیچ علاقه ذاتی به خود حقیقت ندارد و حتی نسبت به آن کنجکاو نیز نیست و حتی قصد ندارد کاری برای کاهش درد و رنج مردم انجام دهد. این مثال نشان می‌دهد که نگرانی برای حقیقت و دانش نمی‌تواند شجاعت عقلانی را از شجاعت اخلاقی متمایز کند (Bahear, 2011, 163-164).

با وجود این به نظر می‌رسد شخصی که دارای فضیلت عقلانی شجاعت است انگیزه‌هایی زیادی جهت رسیدن به معرفت و حقیقت دارد که باعث تمایز از دیگر فضیلت‌ها می‌شود. روزنامه نگاران

زیادی هستند که سلامتی و جان خود را به خطر می اندازند و دغدغه آن ها تنها رسیدن به حقیقت است. شجاعت عقلانی را می توان درمورد فعالیت های تحقیقی و پژوهشی یا یک روش عملی که برای دستیابی به حقیقت در مورد برخی از مسایل انجام می شود، اعمال کرد. شخصی که دارای شجاعت عقلانی است یک مساله ی عقلانی و فکری را پیگیری می کند در حالی که انجام آن یک تهدید آشکار برای سلامتی و رفاه وی است. همچنین وی ممکن است پژوهش یا تحقیقی را متوقف کند، به عنوان مثال اگر وی قضاوت کند که این تحقیق (پژوهش) یک بن بست معرفتی است و نتیجه ای ندارد، ممکن است علی رغم از بین رفتن احتمال تحسین همکاریانش با توجه به تحقیقات خود تصمیم به توقف آن بگیرد.

پزشکی را در نظر آورید که می خواهد درباره بیماری با سرعت شیوع بالا همچون ویروس کووید ۱۹ تحقیق کند و اطلاعاتی درباره ویژگی های این ویروس و چگونگی درمان آن به دست آورد. از آنجا که سرعت انتشار این ویروس بسیار بالا است این امکان وجود دارد که در فرایند این تحقیق خود وی نیز به این بیماری مبتلا شود. بنابراین انجام این تحقیق مستلزم داشتن شجاعت عقلانی است. زیرا پزشک از خطر امکان ابتلا به این بیماری آگاه است با وجود این انگیزه دارد که به معرفت صحیحی از این بیماری و نحوه درمان آن دست پیدا کند هرچند سلامتی خود وی نیز به خطر می افتد.

بخشش عقلانی

بخشش یک معنی اخلاقی و یک معنی معرفتی دارد. بخشش اخلاقی به این معنی است که انسانی از خودش به انسان دیگری خیری برساند. مثلاً اگر من به شما پولی بدهم، از پول خودم کم خواهد شد یا اگر وقت خودم را به شما اختصاص دهم، در آن صورت زمان کمتری برای پرداختن به کارهای خودم وجود دارد. بخشش معرفتی عبارت از بخشش دانسته های خود به دیگری است. مسئله ای که درباره بخشش معرفتی قابل توجه است اینکه در اینجا نه تنها چیزی از دانسته های ما کم نمی شود بلکه حتی این امکان نیز وجود دارد زمانی که دانسته های خود را با شخص دیگری در میان می گذاریم دانسته های جدیدی نیز به دست آوریم (Zagzebski, 2009, pp 95-96).

بخشش عقلانی پزشکان عبارت است از انتقال اطلاعات و معلومات خود در زمینه درمان بیماری ها به دیگران. در جریان این انتقال از دانسته های آنها چیزی کم نمی شود بلکه با به اشتراک گذاشتن معرفت و دانش خود با دیگر همکاران این امکان وجود دارد که آموخته ها و دانسته های آنها عمیق تر شود و به یافته های جدیدی دست پیدا کنند. در ارتباط با کووید ۱۹ هر روز یافته های جدیدی ارائه می شود. در واقع پزشکان با در اختیار قراردادن یافته های خود به دیگران در این زمینه، جدا از آنکه کمک زیادی به کشف علل بیماری و راهای سرایت و همچنین درمان آن انجام می دهند از یافته های دیگران نیز بهره می برند و دیدگاههای آنان مود ارزیابی انتقادی دقیقتر نیز قرار می گیرد.

یکی دیگر از فضایل عقلانی نکته‌بینی است. البته معنای این فضیلت تا حدودی مبهم است. این ابهام هم در دامنه کاربرد آنها و هم در تمایلات عاطفی که سازنده این ویژگی‌ها است، وجود دارد. به‌عنوان مثال، زمانی که بی‌توجهی باعث به وجود آمدن نتایج فاجعه‌آمیزی می‌شود، نکته‌بینی اهمیت زیادی دارد. به‌عنوان مثال یک شهادت عینی می‌تواند باعث مجرم شناختن انسان بی‌گناهی شود. به همین دلیل است که هیئت‌منصفه دادگاه، سخنان شاهدهایی که نکات بسیار ریزی همچون این نکته که سه عدد قاب عکس باید به دیوار آویزان باشد را به یاد می‌آورند بیشتر باور می‌کنند نسبت به کسانی که حافظه ضعیفی در به یاد آوردن جزئیات کم‌اهمیت دارند (Ibid, 143).

آن چیزی که درباره اکتساب فضیلت نکته‌بینی دارای اهمیت است عبارت است از اینکه به نکات مناسب توجه کنیم و مهم‌ترین آنها را انتخاب کنیم. به همین خاطر است که تعریف نکته‌بینی دشوار است. در مواجهه با بیماری‌ها ناشناخته، فضیلت نکته‌بینی کمک فراوانی به پزشکان می‌کند. بسیاری از موارد به ظاهر کم اهمیت نقش کلیدی در درمان آنها دارد به همین خاطر است که پزشکانی که از این فضیلت بهره بیشتری دارند نقش خاصی در کمک به رویارویی صحیح با بیماری‌های نوپدید دارند. بیماری‌هایی که برای نخستین بار است که جامعه پزشکی با آنها مواجهه است و تجربه قبلی در این زمینه یا وجود ندارد و اگر هم وجود دارد بسیار محدود است.

استقلال عقلانی

فضیلت عقلانی دیگر استقلال است. جان بنسون، استقلال را به‌گونه‌ای تعریف می‌کند که آن را هم فضیلتی عقلانی و هم فضیلتی اخلاقی در نظر می‌گیرد: «فضیلت استقلال ویژگی منشی همراه با اعتماد به قدرت خود در عمل کردن، انتخاب کردن و شکل‌گیری عقاید است» (۱۹۸۷، p ۲۰۵). او استدلال می‌کند که معنای استقلال در اندیشه اخلاقی، موازی با اندیشه عقلانی است، دربارهٔ مثال نخست انسان به آنچه باید انجام دهد، می‌پردازد و در مورد دوم به آنچه درست است، می‌پردازد. استقلال پیوند نزدیکی با شجاعت، تواضع و عملکردهای ارادی و شناختی دارد. استقلال برای مهارت‌های عقلانی از جمله توانایی برای حکم کردن نیز به کار می‌رود. پزشکی که از استقلال عقلانی برخوردار است به خود اعتماد به نفس دارد و باورها و عقاید خود را محکم بیان می‌کند و به آنها نیز عمل می‌کند. این امر به ویژه در برخورد با بیماری‌های نوپدید بسیار لازم است.

فروتنی عقلانی

یکی از مهم‌ترین فضایل عقلانی در پزشکان فروتنی عقلانی است. اگرچه بعید است که همه اشتباهات معرفتی خودمان را شناسایی کنیم، اما دانستن این که در گذشته مرتکب اشتباهاتی شده ایم که بدون هیچ تردیدی در آینده نیز همین اشتباهات را تکرار خواهیم کرد به فروتنی عقلانی پرو بال می‌دهد. فروتنی عقلانی برای اعضای هر نوع جماعتی یک نوع ویژگی منشی پسندیده است (Zagzebski, 2009, 85).

برای پزشکی که با سلامتی انسان‌ها سروکار دارند پسندیده‌تر است.

چنسلر و لیومیرسکی پنج ویژگی برای فروتنی عقلانی ذکر می‌کند: ۱- داشتن هویت ایمن و پذیرا
۲- رهایی از اعوجاج ۳- گشودگی در مقابل آگاهی‌های جدید ۴- عطف توجه به دیگری ۵- داشتن
باورهای برابری‌گرایانه (خداپرست، ۱۳۹۷، ۳۷۲). بر اساس این تصویر پزشکی که از فروتنی عقلانی
برخوردار است تصویر مناسبی از خود دارد و به نقاط ضعف و قوت خود آگاهی دارد. وی مسئولیت
اشتباهات خود را می‌پذیرد و حدود و توانایی عملی و شناختی خود را می‌داند. خطاهای خود را به
گردن دیگران نمی‌اندازد و یا آنها را انکار نمی‌کند و همواره به دنبال یادگیری مطالب جدید است.
درباری بیماری کووید-۱۹ هر روز اطلاعات جدیدی مطرح می‌شود که برخی از آنها با یافته‌های
قبلی در تعارض هستند و از سوی دیگر همین یافته‌ها نیز ممکن است در روزهای آینده توسط
پژوهش‌های جدید نقض شوند. تصور کنید پزشکی از فروتنی عقلانی برخوردار نباشد طبیعی است که
فقدان این فضیلت در پزشک نتایج فاجعه‌باری را به همراه خواهد داشت.

نتیجه‌گیری

فضیلت عقلانی از جایگاه ویژه‌ای در معرفت‌شناسی معاصر و نظریه‌های فضیلت برخوردار است.
کسانی که از فضایل عقلانی برخوردار هستند؛ برای رسیدن به صدق و حل مشکلات و مسائل، موفق
تر هستند این امر درباره همه گروه‌های معرفتی به ویژه پزشکان صادق است. پرورش و تقویت فضایل
عقلانی در پزشکان کمک زیادی به تشخیص و درمان بیماری‌ها به طور کلی و بیماری‌ها نوپدید به
طور خاص دارد. کنجکاوی به طرح پرسش‌های دقیق پزشکان برای حل مسئله می‌انجامد، گشوده
ذهنی منظر پزشکان را گسترده‌تر می‌کند و باعث می‌شود که دیدگاه‌های گوناگون درباره منشأ و
درمان بیماری‌های نوپدید را دست‌کم یا نادیده نگیرند. شجاعت عقلانی به پزشکان کمک می‌کند
که در عین آنکه سلامتی و رفاه خودشان در خطر است، به دنبال درمان بیماری باشند. بخشش عقلانی
باعث در میان گذاشتن یافته‌های پزشکان با دیگران و نکته‌بینی باعث می‌شود پزشکان نکات مهم را
در نظر بگیرند و به داده‌های اصلی برای حل مشکل توجه کنند. استقلال عقلانی به پزشکان کمک
می‌کند در عین آنکه شجاع و در برابر آراء دیگران گشوده ذهن هستند، آن کاری را که درست است
و باید انجام دهند، انجام دهند. فروتنی نیز به پزشکان کمک می‌کند که حدود و توانایی‌های خود
را بشناسند و اشتباهات خود را بر عهده بگیرند. البته این نکته را باید در نظر داشته باشیم که فضایل
عقلانی امری تشکیکی هستند یعنی از شدت و ضعف برخوردار هستند. به عنوان مثال دو پزشک را
در نظر بگیرید؛ هر دو آنها بهره‌ای از فضیلت شجاعت عقلانی یا فروتنی عقلانی دارند اما یکی شجاع
تر یا فروتن‌تر از دیگری است. نکته دیگر این که پزشکی که از فضایل عقلانی بیشتری نسبت به
همکاران خود برخوردار هستند، در عمل موفق‌تر هستند.

References

- Aristotle (2002) *Nicomachean ethics*, translated by Seyed Abolghasempour Hosseini, Tehran, Tehran University Press . [in Persian].
- Elder, Linda ,1398, the miniature guide to art of asking essential question, translated by Ali Sahrab Zamani, second edition, Akhtalan book. [in Persian].
- Elder, Linda and Paul Richard, 1399, *Critical thining: tools for taking of your professional life*, translated by Akbar Soltani and Maryam Aghazade, third edition, Akhtalan book, [in Persian].
- Khodaparast, Amir Hossein, 1397, *Religious Belief and Intellectual Virtue: The Evolution of the Ethics of Religious Belief in Interaction with Zagzebski's Virtuous Epistemology*, Tehran, Hermes Publications, [in Persian].
- Ghazimoradi, Hasan, 1399, *An introduction to critical thinking: measuring critical thinking and non-critical*, third edition, Akhtalan book, [in Persian].
- Malekian, Mostafa, 1390, *Necessary conditions of moral education*, a series of speech lesson booklets, implemented by Farzaneh Dashti, [in Persian].
- Baehr Jason, 2010, **Inquirin Mind** (On interllectual Virtue and Virtue Epistemology), Oxford University Press.
- Benson, John (1987), **Who Is the Autonomous Man?** "In Kruschwitz and Roberts 1987.
- Code, 1987, *Epistemic Responsibility*, Hanover, N.H: University Press of New England for Brown University Press
- Goldman, Alvin. 1992, *Epistemic folkways and scientific epistemology*. In *Liaisons: philosophy meets the cognitive and social sciences*. Cambridge: MIT press.
- , 2001, *Liaions: philosophy Meets the Cognitive and Social Sciences*, Cambridge. MIT press.
- Greco, John. 2002. "*Virtues in Epistemology*," *Oxford Handbook of Epistemology*, ed. Paul Moser (New York: Oxford UP).
- Ilhan, Inan, 2112, **the philosophy of curiosity**, Routledge studies in contemporary philosophy.
- Hursthouse, Rosalind, 1999, *on virtue Ethics*, , Oxford: Oxford University press.
- Lai, chih-cheng and Tzu-ping shih, wen-chien Ko, Hung-jen Tang, Po-Ren Hsueh, 2020, **severe acute respiratory syndrome coronavirus 2(SARS-**

CoV-2) and coronavirus disease- 2019 (COVID-19): the **epidemic and the challenges**, Journal Pre-proof.

- Lambe, John, 2014, **How to be critically open-minded a psychological and historical analysis**, Palgara and Macmillan.
- Napier, Stephen (2008), *Virtue Epistemology*, Continuum International Publishing Group.
- Rezabakhsh Aysa and Alireza Ala, Sepideh HassanpourKhodaei, 2020, *Novel Coronavirus(Covid-19): A New Emerging Pandemic threat*, *Journal of Research in Clinical medicine*.
- Slote, M(2001), *Morals from Motives*, Oxford: Oxford University press.
- Sosa, Ernest, 1991, *Knowledge in Perspective*, Cambridge University Press. .
- Turri, John and Ernest Sosa, *Virtue Epistemology*, Forthcoming in the Encyclopedia of philosophy and the Social Sciences(sage).
- Zagzebski, Linda 1996. **Virtues of the Mind: an inquiry into the nature of virtue and ethical foundations of knowledge**, (New York: Cambridge University Press), second edition.
- ----- (2009), **On Epistemology**, Wadsworth Cengage Learning.
- Wright, Sara, 2009: The Proper Structure of the Intellectual Virtues, *The Southern Journal of Philosophy*. Vol. XII.pp 91-111.
- Yuen kit-san and Zi-wei Ye, sin-Yee Fung, chi-ping Chan and Dong- Yan jin, 2020, **SARS-COV-2 and COVID-19: The most important research questions**, Research Highlight.